

*До членовете на научното жури,
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“*

РЕЦЕНЗИЯ

от

*д-р Люба Г. Панайотова - Чалъкова, професор по гражданско и семейно право,
Ръководител на Катедра по гражданскоправни науки, Юридически факултет, ПУ
„Паисий Хилендарски“,*

*в качеството ми на член на научно жури за присъждане на образователната и
научна степен „доктор“ по: област на висше образование 3.Социални, стопански и
правни науки 3.6. Право /гражданско и семейно право /,*

Уважаеми членове на научното жури,

Със Заповед № РД – 09 - 111 от 29.11.2020г. на Ректора на ПУ съм определена за вътрешен член на научно жури по процедура за защита на редовен докторант Димо Хаджиев по докторска програма „Гражданско и семейно право“ – шифър 3.6 от Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления Право /гражданско и семейно право /. В това си качество представям на вниманието на журито рецензията си върху научните публикации на докторанта.

I. Биографична и административна справка

Докторант Димо Хаджиев е роден през 1992г. в гр. Хасково. Завършва гимназия в родния си град през 2011г. с придобита квалификация икономист – информатик. А висшето си образование завършва в Юридическия факултет на Пловдивския университет през 2016г. Работил е като изпълнител - консултант в сферата на общинската собственост към Община Ивайловград, Област Хасково. Заемал е и длъжността юрисконсулт в същата община като има опит в предоставянето на правни консултации и услуги във връзка с собствеността на общината. От 2018г. до сега работи в нотариална кантора в гр. Пловдив. Това му дава възможност да опознае в дълбочина практическата реализация на нотариалните действия и сделки.

От 01.01.2017г. до 01.03. 2020г. е редовен докторант по Гражданско и семейно право в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. Отчислен е с право на защита на 01.03.2020 г.

Докторантът показва висока степен на активност и участие в разнородни дейности и инициативи. Той има и преподавателски опит – хоноруван асистент е по дисциплината „Вещно право“ в ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“. В творческата си автобиография докторантът е посочил свои участия в редица научни конференции, което още веднъж подчертава високата му активност и засилен интерес към научни търсения и изяви от времето на докторантурата и до сега. Димо Хаджиев има публикации в различни правни издания, което още веднъж подчертава сериозното му намерение за научна работа и за в бъдеще. Докторантът изявява желание за повишаване на своята езикова култура, което е важен атестат за добри проучвания на чужди правни системи. Всичко това говори за едно искрено желание за продължаване на развитието му в областта на правните изследвания, допълнено със сериозни практически познания и умения.

За целта на настоящата рецензия ще се подложи на анализ само дисертационния труд и статиите, свързани с него.

II. Бележки по представените научни публикации

- 1. Научните публикации, които докторант Димо Хаджиев представя са дисертационен труд на тема „Придобиване на вещни права**

чрез конститутивни съдебни решения“ и статии във връзка с темата.

В първата част на представената рецензия с предимство ще се направи анализ на дисертационния труд. Цялостното впечатление от монографията е положително. Става дума за едно сериозно научно изследване, за което докторантът е положил усилия и старание при научното търсене през времето на докторантурата. Дисертацията отговаря на изискванията на чл. 27 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав на Република България. Тя съдържа: Уводна част; четири глави; заключителна част; библиография; декларация за оригиналност. Общият обем на дисертационния труд е 225 страници и библиография. Използвани са общо 288 съчинения, от които на български автори и на чужди автори от различни езикови групи.

Заглавието на дисертацията „ **Придобиване на вещни права чрез конститутивни съдебни решения**“ очертава важни за развитието на правото в широк смисъл въпроси, които са свързани с един интересен за българската вещноправна теория придобивен способ. Но заглавието очертава и още нещо съществено, а именно, че предмет на изследване пред докторанта ще бъде не само понятието за този придобивен способ, а и неговото действие и отражение в материята на вещното право. В този смисъл може да се говори за важен принос на изследването към българското гражданско право. Може с основание да се твърди, че като правно изследване то внася една по-голяма яснота и задълбоченост по коментираните въпроси. Амбиция и смелост е проявил докторанта, заемайки се с тази тема, предвид многостранната и богата проблематика на конститутивните съдебни решения в българското законодателство. Убедено може да се твърди, че нормативната уредба на конститутивните съдебни решения като придобивни способности е важна тема за съвременното вещно право и нейното анализиране и познаване ще допринесе както за обогатяване на правната наука, така и за по-добра ориентация в материята на гражданскоправните субекти.

Всичко казано изисква добро познаване както на материалното, така и на процесуалното законодателство в коментираната област. Така също и познание за някои чужди образци, от които заимстваме законодателни решения. Изисква се от автора и способност за критичен анализ както на различните правни норми, така и

умение за съпоставка между нови и утвърдени в правото институти. Всичко това предопределя и избора на докторанта за структура на дисертационното изследване. Изследването започва с **Уводна част**, в която се очертават основните задачи пред докторанта, които той разпределя за решаване в отделните глави на дисертацията. Този подход е удачен, защото въвежда основните въпроси на изследването, отговорите на които ще последват в заключителната част на дисертационния труд. Добро впечатление прави това, че докторантът очертава още в уводната част основните причини да се заеме с това изследване на конститутивните съдебни решения. И те са, че непрекъснато настъпват юридически факти, които пораждат преобразуващи субективни права, а упражняването на тези права по предвидения в закона ред може да доведе до придобиване на вещно право. За гражданите и юридическите лица представлява интерес от кой момент стават носители на вещното право. Важно е и разграничението между вещния и облигаторния ефект, които се пораждат от влезлите в сила конститутивни съдебни решения.

Тази тема е много практична и насочена към обсъждане на множество различни по своя характер правни норми, разпръснати в гражданското материално и процесуално право. От тази гледна точка опитът за систематизация е труден, но представлява принос на изследването. Авторът сам признава, че темата е с много широк „предметен обхват“, което налага да се обърне по-специално внимание на някои съдебни решения с по-голяма практическа приложимост. В тази връзка е очертан и обектът на изследване и са посочени целите и методите за това. Основната цел за докторанта е да се опита да даде една систематизация на изследваното явление като потърси обединяващи принципни положения, както и да посочи изключителното му практическо приложение.

В структурно отношение след Уводната част следват четири глави и заключение на дисертацията.

В глава първа докторанта ни запознава с общите положения на придобиването на вещни права чрез конститутивни съдебни решения. В структурно отношение тази глава включва два основни подраздела – преобразуващите субективни права и конститутивните съдебни решения. Те са представени в историческа и сравнителна перспектива. Този подход на историческо въвеждане следва да бъде подкрепен, защото без познаване на историческите обстоятелства и съществуващите отношения не може да се определи мястото на придобивния способ в съвременното вещно право, както и неговото бъдещо развитие. Докторантът е разгледал преобразуващите

субективни права като една от предпоставките за придобиване на вещни права. За разлика от повечето теми в областта на гражданското право, които имат своя генезис в римското частно право, при преобразуващите права положението е различно. Те се обособяват като самостоятелна категория в немската цивилистика в края на XIX век. На следващо място докторантът се спира на историческите корени и на конститутивните искове, съответно конститутивни решения. На кратко се очертават съществуващите в доктрината различни становища във връзка с тях.

Най-съществена в съдържателен план ми се струва тази част от Глава първа на дисертацията, която се опитва да обясни същността и характерните белези на този специфичен за вещното право придобивен способ. За автора това е производен /деривативен/ способ за придобиване на вещни права. Оттук следва и логическото му съпоставяне с оригиналните придобивни способности, както и с други деривативни придобивни способности. Тази част от изложението има приносен характер, но струва ми се, би могла да се обогати и с някои теоретични примери от чуждата правна литература. В този смисъл отправям препоръка към докторанта, защото винаги е интересно и полезно при едно научно изследване да се види и чуждия опит.

Като цяло общите положения на този придобивен способ са изведени „пред скоби“ именно в Глава първа на дисертацията. Следващите глави доразвиват тази част със спецификите на отделните клонове на правото. И точно затова препоръчвам на докторанта още по-ясно да открие типичното, общото в този придобивен способ или пък да изтъкне обратното – липсата на много общи черти. В хода на подобно изследване може да се стигне и до извода, че придобиването на вещни права чрез конститутивни решения е много специфично и разнородно. А така също и да се направят някои изводи за бъдещото развитие на придобиването на вещни права по този интересен от правна гледна точка способ. Историческите и сравнителни анализи не следва да бъдат самоцелни, а следва да намерят своето продължение като изводи и предложения и в останалите части на дисертацията.

В глава втора са разгледани онези конститутивни съдебни решения, които най-често в практиката водят до придобиване на вещни права. Това решение на докторанта в структурно отношение следва да се подкрепи като удачно. Става въпрос за съдебните решения в областта на гражданско право – обща част, облигационното и вещното право. Авторът последователно разглежда както отделните преобразуващи права като предпоставки за придобиване на вещни права, така и самото упражняване от

титулярите и правните последици на съдебните решения. Този подход внася яснота при читателите и помага да се видят обобщаващите характеристики, но и различията. На първо място са анализирани унищожаването на договорите с вещен ефект, постановена по реда на чл. 27-33 ЗЗД, развалянето на двустранни договори по реда на чл. 87, ал. 3 ЗЗД и отмяната на дарение по чл. 227, ал. 1 ЗЗД като способи за придобиване на вещни права. Докторантът стига до извода, че без съдебното упражняване на правото в разглежданите хипотези не би се стигнало да правната промяна, към която се стреми съответното лице. Според автора обединяващо за тези хипотези е това, че последиците настъпват в резултат на влязло в сила конститутивно съдебно решение, което заличава с обратна сила правните последици на атакуваната вещнопрехвърлителна сделка. Вещното право в случая „преминава обратно от правната сфера на приобретателя в патримониума на прехвърлителя по разпоредителната сделка, т.е. възстановява се правното положение отпреди сключването ѝ“.

В параграф 4 на Глава втора е разгледано конститутивното съдебно решение по чл. 19, ал. 3 ЗЗД. В тази връзка авторът се спира най-напред на въпросите, свързани с упражняването на правото чрез предявяване на конститутивен иск, респ. с насрещен иск като действие на ответника. Подчертава се, че това право не може да се упражни чрез възражение. Въпросите на особеното исково производство, уредено в Глава XXXI ГПК, които са разгледани подробно до известна степен утежняват излишно изложението. Още повече, че няма пречка претенцията по чл. 19, ал. 3 ЗЗД да бъде разгледана и по реда на общия исков процес. Докторантът е разгледал и подробно кумулативно необходимите елементи за иска: праводателят да е собственик на имота, предмет на предварителния договор; да е налице валидно сключен предварителен договор; и ищецът да притежава качеството „изправна страна“. Интересен е и въпросът дали вписването на исквата молба по чл. 19, ал. 3 ЗЗД представлява изискуем елемент от ФС на придобивния способ. Докторантът изразява собствена позиция, а именно, че вписването на исквата молба по чл. 19, ал. 3 ЗЗД не представлява изискуем елемент от ФС на придобивния способ, за което сочи аргументи.

Авторът се спира и на много други въпроси, свързани с чл. 19, ал. 3 ЗЗД. По тези въпроси има богата по съдържание както съдебна практика, така и теоретични становища. Такъв един въпрос е дали ищецът купувач разполага с правно средство, с което да се защити в случай на извършено от праводателя разпореждане с имота,

предмет на предварителния договор. И тук подробно се разглежда хипотезата на предявен Павлов иск по чл. 135, ал. 1, изр. 1 ЗЗД с неговите предпоставки. При уважаване на иска атакуваната сделка остава действителна между страните, но тя се смята за относително недействителна спрямо ищеца. Докторантът добре аргументира тезата си, че е необходимо двете претенции да бъдат предявени в определена последователност. Така например, ако ищецът купувач предяви най-напред иска по чл. 19, ал. 3 ЗЗД, той следва да бъде отхвърлен от съда, тъй като не е налице една от предпоставките за уважаването му – праводателят да е собственик на имота. Ако пък ищецът купувач предяви само Павловия иск, без да предяви в отделно производство иска по чл. 19, ал. 3 ЗЗД, той няма да стане собственик, тъй като правното действие на съдебното решение се ограничава само до постановяване относителната недействителност на атакуваната увреждаща сделка. Друг интересен въпрос, на който се спира докторантът е откога започва да тече погасителната давност за завеждане на иск по чл. 19, ал. 3 ЗЗД. След анализ на съществуващите в доктрината становища авторът се присъединява към становището, според което субективното право по чл. 19, ал. 3 ЗЗД се погасява с изтичането на общата 5-годишна погасителна давност по чл. 110 ЗЗД. За начален момент на давностния срок за упражняване на правото се приема моментът, в който вземането е станало изискуемо, т.е. моментът, в който е налице вземане с настъпил падеж. Според автора ако в предварителния договор липсва клауза, касаеща краен срок за сключване на окончателния договор, за начален момент на давностния срок следва да се приеме – датата на сключване на предварителния договор, ако обаче в него фигурира подобна клауза – следва да се приеме, че давността започва да тече от момента на настъпване на крайния срок за сключване на окончателния договор. Намирам аргументацията за логична и добра по този въпрос, въпреки че поставянето на различни срокове при тълкуване на закона винаги крие рискове в практиката.

На следващо място в Глава втора са разгледани конститутивните съдебни решения като способ за придобиване на вещни права в областта на вещното право. С най-голямо практическо приложение тук безспорно е разпоредбата на чл. 33, ал. 2 ЗС. Докторантът отново разглежда фактическия състав, при наличието на който възниква правото на изкупуване по чл. 33, ал. 2 ЗС. Спира се подробно на отделните елементи, които така или иначе вещноправната теория по принцип разглежда. От тази гледна точка считам, че подробното им посочване не е необходимо. Важен е акцентът, че правото на изкупуване по чл. 33, ал. 2 ЗС се упражнява изрично по съдебен ред – чрез

предявяване на конститутивен иск по чл. 33, ал. 2 ЗС. Ищецът следва да предяви конститутивния иск в преклузивния срок по чл. 33, ал. 2 ЗС. И тук докторантът отново взема отношение по спорния в доктрината въпрос откога започва да тече двумесечният преклузивен срок за претенцията. Докторантът добросъвестно коментира съществуващите становища като изразява и собствено становище. Според него „началният момент за упражняване правото на изкупуване следва да започва да тече от деня на сключване на договора за покупко-продажба на идеалната част от съсобствения недвижим имот“. Авторът посочва, че спрямо пренебрегнатия съсобственик действия презумпцията за знание за сключената сделка, тъй като тя е акт с вещен ефект, който подлежи на вписване в книгите за вписванията по ПВ – арг. от чл. 112, б. „а“ ЗС и чл. 4, б. „а“ ПВ. В този смисъл съсобственикът би могъл да се осведоми за сключената сделка посредством справка по партидата на съсобственика продавач, направена в книгите за вписванията по ПВ, които са публични. А така също и посредством справка по партидата на съсобственика продавач, респ. справка по имот в Имотния регистър, направена в ЕПЗЕУ или чрез издадено от АВ удостоверение за наличието или липсата на вещни тежести върху имота. В някои случаи обаче съдебната практика съобразява и “моментът на узнаването“ за сключената сделка като алтернатива.

Намирам за уместно и положително, че в изследването докторантът е засегнал и въпросите до колко правото на изкупуване по чл. 33, ал. 2 ЗС може да има приложно поле при договори с близко до покупко-продажбата правно значение. Споменати са становища в правната доктрина и съдебната практика по посочения въпрос. Разгледани са някои традиционни за вещноправната теория договори като замяната, продажбата на наследство, даването вместо изпълнение. Посочени са и случаите на съпритежание на ограничени вещни права и др. Тези части от дисертацията говорят, че докторантът има задълбочени познания в областта на вещното право и може да прави добри съпоставки. В изследването не са пропуснати и отделни ФС на право на изкупуване с по-широка практическа приложимост – правото на изкупуване по чл. 66, ал. 1 ЗС и правото на изкупуване по чл. 199, ал. 1 ЗУТ.

Като общ извод за Глава втора докторантът се спира върху правните последици на влезлите в сила конститутивни съдебни решения по чл. 19, ал. 3 ЗЗД, по чл. 33, ал. 2 ЗС и по чл. 349, ал. 1-2 ГПК. Тези решения се ползват със сила на пресъдено нещо – съдът потвърждава, че ищецът е носител на претендираното потестативно субективно право, но и с конститутивно действие – съдът постановява търсената от

претендиращия правна промяна. Тя се изразява в придобиването на собственост в хипотезите по чл. 19, ал. 3 ЗЗД и по чл. 33, ал. 2 ЗС. А що се отнася до чл. 349, ал. 1-2 ГПК правната промяна настъпва с изплащане на паричното уравнение, заедно със законната лихва в 6-месечния преклузивен срок по смисъла на чл. 349, ал. 5 ГПК.

Приносно значение има и разграничаването на вещния и облигаторния ефект, които конститутивните съдебни решения пораждат. Това разграничение са прави традиционно при правните сделки. И тук вещният ефект на съдебното решение определя преминаването на собствеността, а облигаторния ефект се състои в изпълнението на установеното парично задължение в полза на ответника по спора. И тук следваше да се акцентира на това, че може да има разминаване във времето между двата ефекта. За вещното право обаче определящо значение има вещният ефект, а именно преминаването на собствеността.

В глава трета са разгледани от докторанта конститутивните съдебни решения като способ за придобиване на вещни права в областта на семейното и наследственото право. Всяка теоретична конструкция трябва да се създава не сама за себе си, а за да се видят по-добре интересите, които стоят зад нея. В тази глава заслужават специално внимание въпросите, свързани с онези съдебни решения, които имат за последица имуществено разместване между съпрузи. Специално внимание се отделя и на значението на сравнително новият институт на брачния договор в някои текстове на кодекса. Най-напред докторантът се е спрял на определянето на по-голям дял от СИО по чл. 29, ал. 1-3 СК като способ за придобиване на вещни права. Той коментира, че съпрузите могат вече да включат клауза в брачен договор, според която, при прекратяване на уговорена СИО, размерът на дяловете на съпрузите да бъде различен от установения в чл. 28 СК. В тази връзка авторът споделя мнението, че съпрузите не могат, основани на договорната си свобода, да изключат с клауза в брачния договор приложението на нормата на чл. 29, ал. 3 СК, тъй като подобна уговорка би противоречала на принципа за недопустимост на неоснователното обогатяване и не следва да произведе действие. Докторантът се е спрял и на някои спорни в съдебната практика въпроси във връзка с чл. 29, ал.3 СК. Той добросъвестно посочва съществуващите становища като изразява и свое мнение. Според него разликата в доходите на двамата съпрузи не следва да бъде от решаващо значение за определянето на по-голям дял поради принос. Аргументира се с разпоредбата на чл. 21, ал. 2 СК, която посочва възможните форми на принос, като влагането на средства е една от тях и законодателят не ѝ е дал преимуществено значение спрямо останалите

изтъкнати форми на принос. Преценката за преобладаващ принос следва да бъде направена от съда във всеки конкретен случай. Споделям мнението, че „за всеки конкретен случай съдът следва да преценява дали въпреки добросъвестното изпълнение на задълженията по чл. 17 СК от съпруга ответник, той се е обогатил неоснователно за сметка на съпруга ищец, вложил принос, който не е проява на дължимата по закон грижа и взаимопомощ“.

Докторантът успява да изтъкне т.нар. обединяващ елемент при всички основания за определяне на по-голям дял на съпруга от общото имущество. И този елемент е, че субективното право по чл. 29, ал. 1-3 СК е потестативно по своята правна природа. Упражняването му е насочено към предизвикване на правна промяна, която се изразява в изменението на дяловете на съпрузите от прекратената СИО – от равни, съгласно чл. 28 СК, те стават неравни. Друга обща черта е, че субективното право се упражнява само по съдебен ред посредством предявяване на конститутивен иск, но не и чрез възражение.

По-нататък в изследването докторантът се спира на отмяната на дарения по чл. 55 СК като способ за придобиване на вещни права. Тук отново авторът се спира освен на общите принципни положения, които идват от гражданското право и на особеното приложение на брачните договори. Този подход намирам за практически полезен. Така възможно е съпрузите да предвидят клауза в брачния договор, според която, след развода могат да бъдат отменени определена категория дарения, както и да съдържа една абстрактна клауза за отмяна на даренията между съпрузите след развода. Нищожна ще бъде обаче във всички случаи клауза в договора за дарение, респ. в брачния договор, според която, дарителят няма право да иска след развода отмяна на дарението – арг. от чл. 227, ал. 4 ЗЗД. Аргумент в подкрепа на това виждане е, че не е допустимо брачният договор да дерогира императивни разпоредби на гражданското законодателство. Авторът се спира и на въпросите за характера и продължителността на срока, в който следва да бъде упражнено субективното право по чл. 55 СК. Той се присъединява към изложеното в правната доктрина мнение, че едногодишният срок е преклузивен и е с „достатъчно адекватна продължителност“ за осъществяване на субективното право по чл. 55 СК и в този смисъл е подходящ за бързото и своевременно уреждане на отношенията между бившите съпрузи. Като общ извод в тази част авторът изтъква, че ако съдът уважи искането по чл. 55 СК, съдебното решение има конститутивен характер. Правната промяна се изразява в

отмяната на дарственото разпореждане и преминаването на подареното имущество от правната сфера на дарения обратно в патримониума на дарителя.

На следващо място докторантът се е спрял на конститутивното съдебно решение по чл. 24, ал. 4 СК като способ за придобиване на вещни права. Това е една изключително широко анализирана в правната доктрина норма, но тук докторантът търси ефекта на придобиването на вещно право като последица. В чл. 24, ал. 4 СК законодателят дава правна възможност в полза на съпруг, който не е участвал в разпоредителна сделка върху недвижима вещ – СИО, сключена от другия съпруг с трето лице, да я оспори в шестмесечен срок от узнаването, но не по-късно от три години от извършването ѝ. Оспорването на сделката става посредством предявяването на конститутивен иск, с който се цели отмяна на извършената разпоредителна сделка и връщане на недвижимата вещ обратно в общия съпружески патримониум. Авторът споделя вече изразеното мнение, че разпоредителната сделка по чл. 24, ал. 4 СК е в състояние на **висяща действителност**, т.е. тя поражда вещноправни последици в полза на приобретателя по нея от момента на сключването ѝ в изискуемата от закона форма. Докторантът и в този случай се позовава на вече изразеното си становище за актовете с вещен ефект, които подлежат на вписване в книгите за вписванията по ПВ – арг. от чл. 112, б. „а” ЗС и чл. 4, б. „а” ПВ. Той приема, че неучаствалият съпруг може да се осведоми за сключването на сделката посредством различните видове справки в публични регистри. Ясно е, че бъдещото въвеждане на реална система на вписване в нашата страна ще окаже влияние и върху тълкуването на някои законови разпоредби, в това число и чл. 24, ал. 4 СК. Считаю обаче, че до този момент все още гражданите не могат да се осланят безрезервно на принципа за публичност на вписването. Авторът прави логичното заключение, че само ако претенцията по чл. 24, ал. 4 СК бъде уважена от съда, то влязлото в сила съдебно решение ще бъде източник на правна промяна. Тя се изразява в отмяната на атакуваната сделка с обратно действие, като спорното вещно право върху недвижимия имот се връща обратно в правната сфера на съпрузите. В това авторът вижда и способа за придобиване от двамата съпрузи в режим на СИО на посоченото вещно право върху недвижимия имот.

В параграф 7 от Глава трета се анализират конститутивните съдебни решения като способ за придобиване на вещни права в областта на наследственото право. Това са решенията по чл. 30, ал. 1 ЗН и чл. 12, ал. 2 ЗН. Докторантът е търсел в изследването си обединяващите принципни положения при тези решения. Най-напред е разгледано

конститутивното съдебно решение по чл. 30, ал. 1 ЗН. Според автора търсената правна промяна се корени в намаляване на извършените от наследодателя завещания, респ. дарения до размера, необходим за допълване на запазената част на правоимащия наследник. Коментирано е и приемането на наследството по опис в хипотезата на чл. 30, ал. 2 ЗН като предпоставка за възникване на субективното право по чл. 30, ал. 1 ЗН. Според съдебната практика, изискването по чл. 30, ал. 2 ЗН за приемане на наследството по опис следва да се прилага само когато правото се упражнява спрямо непризовани към наследяване наследници. Изтъкнато е, че изискването по чл. 30, ал. 2 ЗН е уредено от законодателя като защитно средство в полза на непризованите към наследяване наследници, облагодетелствани от наследодателя чрез завещание, респ. дарение. Не се изисква обаче приемане на наследството по опис в хипотеза, в която завещателното разпореждане е универсално. Посочено е, че субективното право по чл. 30, ал. 1 ЗН може да се упражни посредством предявяване на конститутивен иск или чрез възражение в отделно исково производство, респ. само чрез възражение, когато то се упражнява в рамките на образувано делбено производство. Както и за предходните решения авторът подчертава, че ако искът бъде уважен от съда, съдебното решение притежава конститутивен характер. Правната промяна се изразява в това, че от момента на влизане в сила на конститутивното съдебно решение съответните лица губят права над завещаното, респ. подареното имущество, т.е. завещанията или даренията се намаляват до размера, необходим за допълване на запазената част на правоимащия наследник. Оттук и изводът, че влязлото в сила конститутивно съдебно решение по чл. 30, ал. 1 ЗН, представлява способ за придобиване на вещни права. Авторът се е спрял за пълнота на изложението и на правното положение на третите лица, придобили права върху завещаното, респ. подареното недвижимо имущество.

И накрая на глава трета докторантът се спира на възможността за разглеждането на претенцията по чл. 12, ал. 2 ЗН в рамките и извън производството по делба. Този иск най-често се свързва със съдебната делба и логично би следвало да се разгледа в глава четвърта. Но възможността правото да се упражни и с отделен иск – както преди, така и след делбата, дава известно основание да е в тази глава. Когато ищецът наследник претендира компенсация на приноса си в натура, субективното право по чл. 12, ал. 2 ЗН има преобразуващ характер. Авторът е споделил свое виждане, че началото на 5-годишния давностен срок за упражняване на субективното право по чл. 12, ал. 2 ЗН зависи от това дали допринеслият наследник претендира парично, респ. натурално

обезщетение в рамките на делбеното производство или извън него. Според автора, когато наследникът претендира натурално обезщетение преди провеждането на делбено производство, 5-годишния давностен срок следва да започне да тече от момента на откриване на наследството. Аргументът е, че е напълно възможно делбено производство да не бъде образувано. Но когато се претендира натурално обезщетение в рамките на делбено производство, началният момент на давностния срок би трябвало да бъде предявяването на иска за делба. Изтъкнато е, че само когато предявената претенция за натурално обезщетение бъде уважена с влязло в сила съдебно решение, то притежава конститутивен характер.

В Глава четвърта авторът се спира на онези специфични конститутивни съдебни решения за придобиване на вещни права, които се намират в областта на гражданското процесуално право. Докторантът започва със съдебната делба като производство за придобиване на вещни права, както и нейното правното действие. Не намирам, че е било необходимо авторът толкова подробно да се спира в тази част от дисертацията на теоретичните спорове за същността на делбата. Те са известни на юристите, които занимава като цяло вещноправната проблематика, и не само на тях. Приемам, че това може да има известна полза за тезата на автора, предвид преобладаващото разбиране за конститутивния характер на делбата в съвременната теория. По-голям акцент обаче авторът поставя върху конститутивното съдебно решение по чл. 349, ал. 1-2 ГПК. Става въпрос за възлагане на неподеляем имот-жилище, при което се стига до придобиване на вещни права. Авторът очертава успешно фактическият състав на това придобиване с неговите кумулативно необходими елементи. Разглежда последователно различните елементи на ФС както на чл. 349, ал. 1, така и на чл. 349, ал. 2 ГПК. Направено е важното уточнение, че разпоредбата на чл. 349, ал. 1 ГПК се явява специално възлагателно основание спрямо възлагателното основание по чл. 349, ал. 2 ГПК, което има характера на общо основание за възлагане. Подчертано е, че основанието за възлагане по чл. 349, ал. 2 ГПК не намира приложение при т.нар. комбинирана (смесена) съсобственост, която е възникнала в резултат на повече от един юридически факт.

В изследването е направено и предложение *de lege ferenda* относно момента на настъпване на вещния ефект на възлагателното съдебно решение по чл. 349, ал. 1-2 ГПК. И тук именно докторантът прави умело разграничение между вещните и чисто облигаторните последици на едно съдебно решение. Според него вещният ефект на възлагателното решение се състои в това, че съделителят става изключителен

собственик на процесния неподеляем имот-жилище от момента на влизане в сила на решението. От този момент съсобствеността се ликвидира и производството за съдебна делба се прекратява. Облигаторното действие на възлагателното съдебно решение е нещо различно и следва да се разглежда отделно и независимо от вещнопрехвърлителното му действие. Облигаторният ефект на възлагателното съдебно решение се изразява в паричното задължение на съделителя с уважена възлагателна претенция по чл. 349, ал. 5 ГПК. По-нататък авторът умело аргументира това свое виждане като с разсъжденията си доказва добри способности за правен анализ. Към предложенията *de lege ferenda* законодателят по принцип подхожда внимателно, но считам, че в научните изследвания те доказват способност за самостоятелно мислене и желание за промяна към по-добро.

В последната част на глава четвърта докторантът не пропуска да се спре и на една много специфична група от съдебни решения, които също водят до придобиване на вещни права. Тези решения не са разглеждани другаде от този аспект и затова тази част има приносно значение. Става въпрос за отмяната по чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК на влезли в сила конститутивни съдебни решения и обезсилващите съдебни решения по чл. 362, ал. 2 ГПК и чл. 349, ал. 6, изр. 2 ГПК. Авторът приема, че отмяната, респ. обезсилването, настъпват в резултат на упражнено по съдебен ред преобразуващо субективно право. Това право в анализиранияте хипотези представлява една от предпоставките за придобиване на вещни права. Отмяната по чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК и обезсилването на конститутивни съдебни решения с вещен ефект по чл. 362, ал. 2 ГПК и чл. 349, ал. 6, изр. 2 ГПК се постановяват отново с конститутивни съдебни решения. Тези втори по ред решения заличават с обратна сила правните последици на атакуваното конститутивно съдебно решение и логично в този смисъл представляват способ за придобиване на вещни права.

В заключението авторът е синтезирал основните си изводи и тези, направил е и съответните предложения *de lege ferenda*. Повечето от тези предложения споделям с аргументацията дадена към съответната глава от изложението. Приложен е и списък на използвана литература.

1. Кратки бележки във връзка с публикуваните статии.

1. По темата на дисертационния труд са извършени редица публикации, които няма да бъдат анализирани обстойно, предвид това, че изводите от повечето от тях са намерили своето логично място в текста на дисертацията. Те се посочват тук само като свидетелство за това, че авторът е работил във времето по отделни по-сложни въпроси на дисертацията и преди нейното написване. Този подход на работа следва да бъде подкрепян. Посочвам следните статии : **Хаджиев, Д.** Възлагането на неподелям имот-жилище като способ за придобиване на вещни права. – В: Сборник с доклади от VII национална конференция на докторантите в областта на правните науки. С.: Българска академия на науките. Институт за държавата и правото, 2017 г., с. 158-167, ISSN 2603-3011; **Хаджиев, Д.** Възстановяването на запазена част от наследството като способ за придобиване на вещни права върху недвижими имоти от правоимащите наследници. – Собственост и право, 2019 г., кн. № 10, с. 36-50, ISSN 1312-9473; **Хаджиев, Д.** Конститутивните съдебни решения в светлината на придобивния способ. – В: Сборник в чест на 70-годишнината на проф. д-р Емил Константинов. С.: Българска академия на науките. Институт за държавата и правото, 2018 г., с. 544-562, ISBN 978-954-9583-36-6; **Хаджиев, Д.** Правото на изкупуване по чл. 33, ал. 2 от Закона за собствеността като предпоставка за придобиване на вещни права. – В: Правото – традиции и перспективи – сборник юбилейна научна конференция по повод на 25 години от създаването на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”. С.: Сиела, 2018 г., с. 323-336, ISBN 978-954-28-2625-5; **Хаджиев, Д.** Придобивният способ по чл. 24, ал. 4 от Семейния кодекс. – Правна мисъл, 2020 г., кн. № 3, с. 90-104, ISSN 1310-7348.

Заклучение

В заключение, независимо от направените по-горе критични бележки и предложения, цялостното впечатление от научната дейност и активност на докторант Димо Хаджиев е изцяло положително. Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 6 от Закона за развитие на академичния състав в Република България и на чл. 27 от Правилника за

прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, представлява принос в науката и решава важни теоретични проблеми. Това ми дава основание да считам убедено пред научното жури, че Димо Хаджиев е достоен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Подпис :

/проф. д-р Люба Панайотова – Чалъкова/

